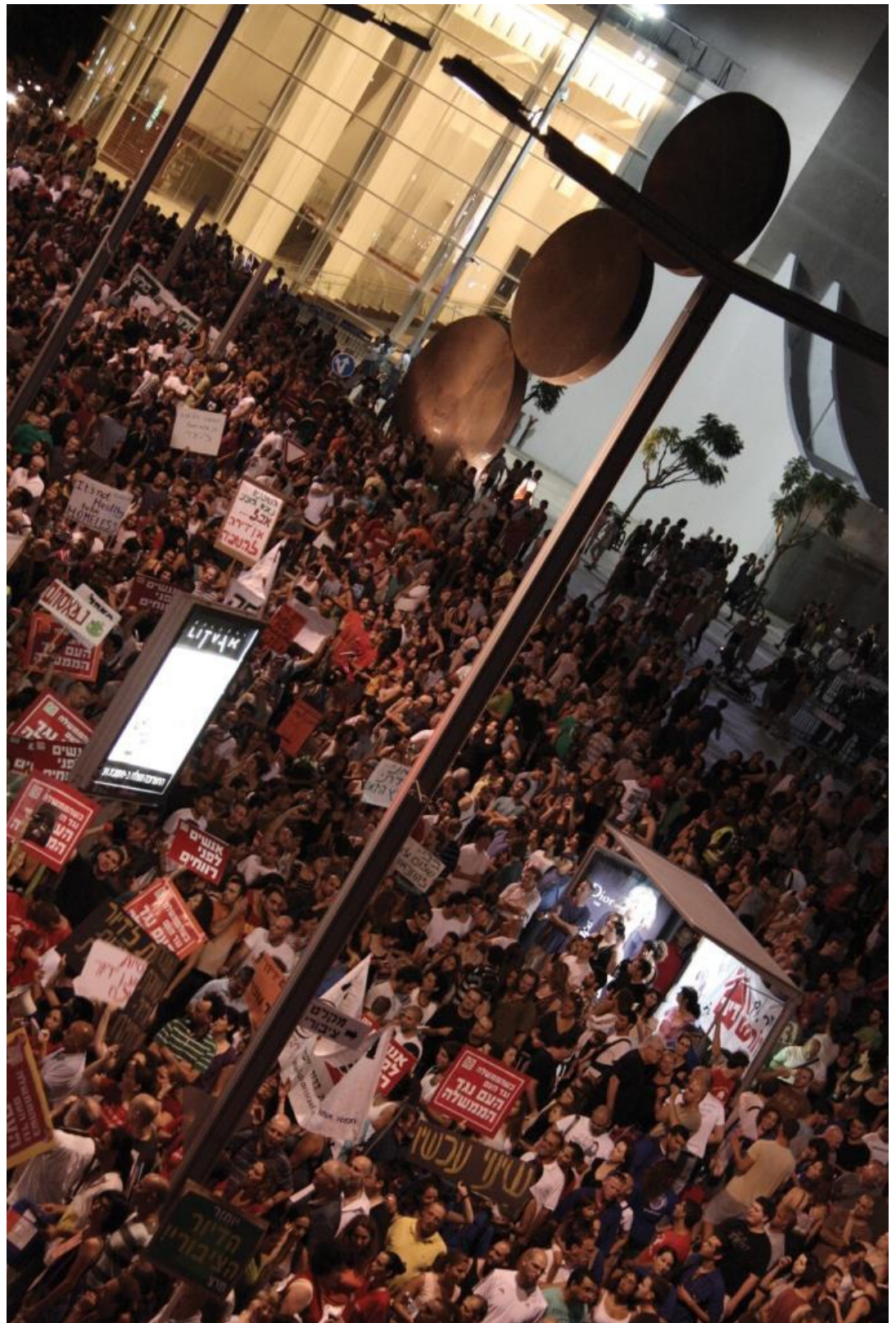

רגב קונטס

ציטוט מומלץ

קונטס ר. 2011. שילוב תכנים
סביבתיים במחאה החברתית.
אקולוגיה וסביבה **2**(4): 319-321.

"הפגנת המיליון", כיכר הבימה, תל-אביב, 3.9.2011 | צילום: טלמון

שילוב תכנים סביבתיים במחאה החברתית

יד על הדופק

גיליון חורף 2011 / כרך 2(4)

6 בנובמבר, 2011

קיץ סוער עבר על החברה הישראלית ב-2011 – מחאה כלכלית וחברתית נרחבת הוציאה את הציבור "האדיש" לדרוש צדק חברתי: מאהלים בכל הארץ, הפגנות רבות משתתפים, מעגלי שיח, ועדת טרכטנברג וועדת מומחים חלופית. כל אלו הביאו – כבר בשלב זה – לעיצוב מחדש של התכנים והאופי של השיח הציבורי. מבין שלל הסוגיות שהמחאה עסקה בהן, בלטו בנפקדותם נושאים סביבתיים. פגשנו את רגב קונטס, מיוזמי המחאה החברתית וממוביליה (וגם במאי, תסריטאי ומרצה לעיצוב ולקולנוע, לשעבר קריאייטיב באחד ממשדרי הפרסום הגדולים) כדי להבין את עמדתו בנושא הסוגיות הסביבתיות בארץ, לשמוע מדוע נעדר מהמחאה – לפחות למראית עין – השיח הסביבתי, וללמוד על הכיוונים שהמחאה עוד עשויה לצעוד לעברם.

שאלה: באופן אישי, עד כמה סוגיות סביבתיות קרובות ללבך ורלוונטיות לחיים שלך?

תשובה: בחיי האישיים אני מתייחס לנושאי הסביבה השונים כאל מקשה אחת – מבחינתי, אין הבדל בין זיהום אוויר לזיהום המרחב הציבורי. בזיהום המרחב הציבורי אני מתכוון למשל לאחד הדברים המדכאים אותי עד עמקי נשמתי – שכונות מגורים בדמות מפלצות שיש כעורות וחסרות נשמה. אני פועל עכשיו במסגרת המחאה למען דיור לכולם, אך אני חרד מהאופן שבו תיראה התוצאה. אני מודע לכך שבריאיות ואדריכלות לא נמצאות על אותו מישור, אבל בחוויה שלי הן כן. מבחינתי, באותו מישור נמצאות שכונות כעורות ברחבי הארץ וזיהום האוויר בשכונת מולדתי – נשר שבמפרץ חיפה.

אני צמחוני מסיבות אידאולוגיות (כבר מגיל 12). אני מאמין במה שכתב מילן קונדרה (שעבורי הוא מקור השראה ספרותית בנושאי סביבה): החברה נמדדת ביחס שלה לחלש, שהוא זה שלא יכול לדרוש צדק חברתי. רובנו מתייחסים לטבע כמו שמתייחסים למצרכים בסופרמרקט – אנחנו לא מקדישים מחשבה למקורם של דברים, פועלים ללא ריסון עצמי וללא דיאלוג עם הסביבה באשר היא. גישה זו מובילה להתעלמות מכך שבכל שנה מומתים 9 מיליארד בעלי חיים לצורכי תעשיית הבשר בארה"ב לבדה, ו-18% מגזי החממה מקורם בתעשיות הבשר והחלב.

דבר נוסף שמשגע אותי הוא כלי רכב. אין לי מכונית כבר שנים. החיים שלי יותר אנושיים כי אני מתנייד באופניים. אני עובד לא יותר מ-2 ק"מ מהמקום שאני גר בו. מצב שבו אנשים גרים בתל-אביב ועובדים בירושלים גורם (יחד עם דברים נוספים כמובן) לחיים מנוכרים. אנשים מאבדים את החיבור האמיתי לאנשים אחרים (שאינם ממשפחתם הקרובה) וכך לא ניתן לבנות קהילה. הניכור מוביל לצורת מחשבה שבה אתה והעולם הם שני דברים מנותקים, וזאת במקום ההתייחסות הרצויה, שלפיה אנחנו חלק ממערכת אקולוגית-מוסרית אחת. לדעתי, התנהלות על פי עקרונות של צדק חברתי וצדק סביבתי, משמעותה לפעול בניגוד לאינסטינקט, מכיוון שאדם נדרש לעשות את הדבר הלא-נכון, הפחות נוח, הפחות מקובל.

שאלה: מדוע סוגיות סביבתיות לא היו בחזית המאבק? האם לדעתך הן נתפסות בציבור כמותרות או שיש להן יכולת להביא המונים לרחובות?

תשובה: לאנשים שאנחנו, יוזמי המחאה החברתית, עובדים איתם, יש די-אן-אי מאוד סביבתי. מתוך עשרת יוזמי המחאה – שמונה הם צמחוניים. בעולם המושגים שלנו קשורים הנושאים חברה וסביבה באופן בלתי ניתן להפרדה. אי אפשר לדבר על הטייקונים בלי לדבר על פלמחים, על נחשולים או על ים המלח. אי אפשר לדבר על תנובה בלי לדבר על תעשיות הבשר והחלב. במהלך המחאה החברתית עוד לא הגענו לעסוק בנושאי סביבה, אבל הגענו רחוק יותר ממה שאי פעם חלמנו להגיע אליו התחלנו מדוור והגענו למיסיו הון, לרווחה ולבריאות.

אם ניקח לדוגמה את המאבק (שלא הצליח) בחוק הוד"לים – במקרה הזה לא אמרנו "החוק הוא אסון לסביבה. שטחים ירוקים ייעלמו", כי מה שהוציא את האנשים לרחובות (דיור) היה צריך לקבל התייחסות. מבחינת האנשים, העיקר שיהיה דיור זול, אז סתמנו את הפה במכוון, כמו שסתמנו את הפה בסוגיות פוליטיות שנוגעות בסכסוך הישראלי-פלסטיני, כי הבנו שהציבור לא בשל לדון בזה. הדרך שלנו אמנם מובילה לשם, אבל אנחנו לא יכולים להכריח את העם לעסוק בסוגיות אחרות כרגע. לא מטריד את העם בכלל שהבנייה האדירה בעקבות חוק הוד"לים תגרום לאסון סביבתי נורא במקומות שהיא תתמשש בהם. עוד לא הגיע הזמן להפנות את המחאה לנושאים סביבתיים. כל דבר בזמן – בית קודם לבית אקולוגי. אני מקווה שהציבור ימשיך להיות אתנו גם כשנדבר על הדברים הללו.

שאלה: ניתן לטעון שהמחאה באה מציבור רחב, החש כי אין ביכולתו ליהנות מתרבות השפע שסביבו. האם ניצול מרבי של השפע הוא האידאל או שיש מקום לצאת בצורה ברורה כנגדו?

תשובה: חוסר הבשלות של העם בולט על רקע התרבות הפופולרית הישראלית – תרבות הצריכה. היא צמחה על רקע של דרדור רוחני של החברה החילונית הישראלית, והדרדור מתבטא בבלבול פנימי (יש או אין אלוהים? ואם אין אלוהים אז מה מקומם של ערכים מוסריים?). אפשר להתייחס למרכיבי התרבות שלנו כבעלי "ערך תזונתי": איפון זה שוקולד. ספר זה סלט. סרט הרבה יותר טוב לך מכל בחינה. שוקולד די מזיק. אבל ילד ומבוגר יעדיפו שוקולד כי הוא מהיר, טעים, מתחנף לך. החיים קשים, והשוקולד נותן לך הקלה. תרבות הצריכה מספקת לך שוקולד. למרות זאת, במחאה החברתית אנחנו לא מתמקדים בתרבות הצריכה כי עדיין אין לנו יכולת להציע לה תחליף מושך. ההתנהלות התקשורתית שלנו היא על משקל הפרסומת "בשבילך זה דני ובשבילו חלב" - העם אתנו לא מפני שהוא יודע לשים את האצבע על הבעיות העיקריות, אלא משום שהוא יודע שהדירה והקוטג' שלו יקרים. אנחנו מדברים עם העם בשפה של "דני", אבל אנחנו יודעים שיש במסרים גם "חלב" - למשל סולידריות חברתית כערך עליון. לא אמרנו

"רוצים דירות בזול", אמרנו "רוצים צדק חברתי". זוהי התחלה של תהליך ארוך טווח - מבחינה אידאולוגית וערכית - לשינוי דמותה של החברה החילונית על רקע תרבות השפע. אני רואה את התפקיד שלנו כאזרחי לחלוטין. לא באנו למחות וללכת הביתה, אלא באנו ליצור במה ציבורית שתוכל לשאת עליה מאבקים, מחאות ודיונים ציבוריים על כל דבר שיידרש. אני מבין שכל דבר בזמנו. אני בולע את הצפרדע ומבין שעוד לא הגיע הזמן למחאה כנגד תרבות הצריכה. אני לא יכול בו-זמנית לטפל בבעיית היעדר דיוק, לשכנע מדוע המלצות ועדת טרכטנברג אינן מספקות, וגם להסביר שאסור שהבנייה תפגע בשטחים פתוחים.

שאלה: בכל זאת, איך לדעתך ניתן לרתום את האנרגיות שהובילו את המאבק לצדק חברתי לטובת הישגים בתחומים של צדק סביבתי?

תשובה: אילו הייתי צריך לחשוב על הדבר, שיחבר את המאבק לצדק חברתי עם המאבק לצדק סביבתי, הייתי מנסח זאת במילה אחת – "אופניים". אדם צריך לשאוף שהחיים שלו יתנהלו בטווח רכיבה על אופניים. אם אתה צריך ניידות גדולה מזו שמאפשרים לך האופניים, סימן שאתה עושה משהו לא נכון בתכנון החיים שלך. דווקא אופניים, שהם

המצאה של המאה ה-19, מסמלים את כל מה שצריך להיות בחברה מתקדמת בתחילת המאה ה-21: ניידות מסוימת, פעילות גופנית בריאה והנאה. הם מאפשרים התייחסות לסובב אותך, אינם מסובכים לתפעול מבחינה טכנית, ואין בהם מסתורין. כאיש הקריאייטיב של המחאה, לא הייתי מתייחס לתרומתם להפחתת זיהום האוויר, אלא מדבר על הצדדים החיוביים, ומסכם אותם בססמה: "אופניים זאת הפרופורציה האנושית הנכונה".

שאלה: מה היה מקומה של ועדת המומחים של המחאה בתהליך הגיבוש וההצגה של תפיסת עולמכם?

תשובה: החיבור שיצרנו בין ידע ציבורי לבין ידע מקצועי, באמצעות ועדת המומחים החלופית, נועד למטרה ספציפית – לקחת את הקסמאות ולהציב מאחוריהן עובדות ונתונים. מלכתחילה לא היה לנו ספק שאנחנו מדברים על הדברים הנכונים, מכיוון שהדברים מאוד פשוטים. לא התכוונו להגיע כל כך רחוק ולהיות חלק מפורום קבלת ההחלטות (ולא רק בעמדה של הצהרות), אבל מכיוון שהתגלגלנו למקום הזה – ההיסטוריה בחרה בנו – הבנו שכאן אנחנו צריכים סיוע מקצועי. ועדת המומחים היא כלי עבודה, בסיס לאוצר מילים, סיוע בדיונים מול גורמים מקצועיים אחרים. כשישבתי בדיון בוועדת הכספים בנושא המלצות ועדת טרכטנברג, לא הרגשתי נחיתות מקצועית, אף על פי שאיני מומחה גדול. הנחת היסוד שלנו, שמסתברת כנכונה, הייתה שהז'רגון המשפטי-כלכלי נועד בחלקו הגדול להדיר את הציבור. אני, שכל חיי פחדתי מהדברים הללו, למדתי שהעיסוק בנושאים המקצועיים הוא כל כך פשוט. את ההבנה הזאת אנחנו מקדמים באמצעות האתר שלנו – אנחנו מעלים אליו הסברים שמנגישים את המושגים הז'רגוניים המסובכים לכאורה.

עוד יש לנו כברת דרך לפני שנוכל לשלב נושאים סביבתיים במחאה החברתית, אבל כמובן שנחבק את כל מי שינסה לחבר את המחאה החברתית לנושאים סביבתיים. הבעיה היא שעוד לא קמה תנועה עממית ירוקה שהצליחה להסביר למה לי כאזרח צריך להיות אכפת מ"ירוק".